

PO STOPÁCH ZDRAVÍ A NEMOCI
ČLOVĚKA A ZVÍŘAT II. TECHNICKÉ
MUZEUM V BRNĚ, 11.–12. ZÁŘÍ 2012

Ve dnech 11. a 12. září se uskutečnilo již druhé setkání odborníků z různých oborů, které mají jedno společné – zabývají se především minulostí, ale i současností práce a výzkumů na poli medicíny, farmacie a veterinárního lékařství. Mezinárodní seminář uspořádal Technické muzeum (TM) v Brně ve spolupráci s Veterinární a farmaceutickou univerzitou Brno, Zdravotnickým muzeem Národní lékařské knihovny v Praze, Českým farmaceutickým muzeem, střediskem Farmaceutické fakulty v Hradci Králové a Společností pro dějiny věd a techniky. Místem konání bylo TM v Brně. Odborné jednání bylo řazeno do několika bloků, jejichž mottem bylo: Muzeum jako objekt prezentace a uchování paměti historie a současnosti medicíny, farmacie a veterinárního lékařství, Průmysl a technika v minulosti a dnes, Architektura ve službách zdravotnictví a Varia – z dějin vědních oborů.

Některé proslavené příspěvky přinesly zajímavé informace také z oblasti etnologického bádání, především ty, které se zabývaly lidovým léčitelstvím a jeho vztahem k profesionální zdravotnické a veterinární péči. Dějinami zvěrokleštičství jako specifického způsobu obživy v obcích Bojkovicka, příčinami vzniku, formování a rozšíření zvěrokleštičství jako živnosti v regionu, včetně popisu spolkové činnosti od 19. století až do počátku 50. let 20. století se zabýval příspěvek Tomáše Hamrlíka z Muzea Bojkovicka. Zajímavý referát o léčení vztekliny od slovenských kolegů Dariny Heřmanové, Anny Fališové a Vojtecha Ozovského (Univerzita

Komenského v Bratislavě a Historický ústav Slovenské akademie věd) Antirabické liečenie – optikou histórie se zabýval nejen medicínskými opatřeními proti nebezpečné nákaze, ale rovněž upozornil na praktiky lidového léčitelství: například v Liptovské župě v obci Prosiek členové jedné rodiny úspěšně léčili vzteklinu pravděpodobně pomocí léčivých bylin. Jejich pomoc vyhledávali lidé ze širokého okolí a nebyl znám případ onemocnění u pokousaného člověka. Léčebný postup byl rodinným tajemstvím. Do historie léčitelství nahlédly referáty Kataríny Pekařové (Univerzitní knižnice v Bratislavě) Zdravotná osveta v starších slovenských kalendářích a Beaty Ricziové (Univerzita Komenského v Bratislavě) J. Tonsoris Sana consilia medica aneb Zdravá radda lékařská (1771). K. Pekařová zhodnotila kalendáře, které byly po několik století jediným zdrojem pro získání nových poznatků a poučení, a to i z hlediska zdravotní osvěty. Nejznámější kalendář na území Slovenska v 17. století vycházel v levočské tiskárně ve třech jazykových mutacích. Osvicenské názory přispěvatelů kladly důraz především na výchovu a vzdělávání, zábavně-poučné části čerpaly i z knižně vydaných zdravotně-osvětových děl. B. Ricziová představila a charakterizovala dílo evangelického faráře Joannesa Tonsorisa, vydané ve Skalici v roce 1771. Jedná se o praktickou léčitelskou příručku, v níž jsou popsány nejčastější nemoci a návody na jejich léčení především domácími prostředky rostlinného a živočišného původu, včetně prostředků lidového léčitelství, které byly oblíbené mezi lidmi v celé Evropě. Téma Zdravověda do škol Jarmily Klímové (Muzeum Komenského v Přerově) se zaměřilo na dějiny

nástěnných učebních pomůcek k výuce zdravotní a biologie člověka od konce 19. do konce 20. století a připomnělo tak problematiku hygienické osvěty v lidovém prostředí. V bloku varií zazněl rovněž referát Marco Stelly (Univerzita Karlova v Praze – Hrdličkovo muzeum člověka) Hrdličkovo muzeum člověka – Antropologické muzeum v turbulentním 20. století o historii HMČ, o osudech některých částí sbírek i o zakladateli muzea Aleši Hrdličkovi, „otci americké antropologie“.

Blok věnovaný architektuře ve službách zdravotnictví přinesl několik referátů k dějinám nemocnic a léčebných institucí a představil zajímavé architektonické projekty a realizace. Architektonickými projekty zaměřenými na pozvednutí úrovně bydlení na venkově se zabývaly Dana Motyčková a Kateřina Sedlická (Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha) v příspěvku Hygienické poměry na českém venkově v 1. polovině 20. století. Stav a navrhované změny. Ještě v 1. polovině 20. století bylo poměrně běžné, že hygienické poměry ve vesnickém prostředí byly na poměrně nízké úrovni. V hierarchii potřeb bylo na prvním místě hospodářství, bydlení bylo až druhořadé a dlouho zůstávalo za hygienickými standardy uplatňovanými v městském prostředí. Pokusem o nápravu neutěšeného stavu se v roce 1939 stala veřejná soutěž vypsána Ministerstvem školství

a národní osvěty za účelem získání architektonických studií a návrhů řešení regionálních stavebních úkolů pro potřeby venkova. Blanka Petráková (Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně) se věnovala vlivu významného architekta Dušana Samuela Jurkoviče na podobu Luhačovic. Jako mimořádné, byť oproti původní vizi pouhé torzo, se i dnes jeví nepřehlédnutelné dílo tohoto tehdy mladého slovenského architekta, který své stavby citlivě komponoval do přírodního prostředí a organicky propojoval moderní přístupy s módními secesními prvky i principy lidového stavitelství.

Cíl semináře – umožnit setkání odborníků z různých odvětví, kteří se zabývají podobnými tématy prizmatem svých oborů – byl naplněn. Interdisciplinární zaměření akce, obohacené navíc o přeshraniční spolupráci, přináší inspirativní podněty pro práci a řešení úkolů nejednoho vědního oboru. Z iniciativy Technického muzea v Brně, zastupovaného Radkem Slabotínským, a výše jmenovaných institucí se rodí nová tradice pro mezioborové setkávání odborníků, které přináší rozšíření nejen jejich pohledu na specifickou oblast lidského konání a života, ale díky publikačním výstupům ze semináře poskytuje také mnoho informací a námětů širší odborné i laické veřejnosti.

Kateřina Sedlická (EÚ AV ČR, v. v. i.)